

interjú

AZ EMBER EGYSZERRE DÉMON ÉS MESTER IS

Varga Melinda

– interjú Böszörményi Zoltánnal, a *Regál* szerzőjével –

Böszörményi Zoltánt annak a *Regál* című kisregényének újrakiadásáról kérdeztük, amelyben a főhős a kommunista diktatúra elől menekül. Az ausztriai menekülttáborban töltött időszak megrázó eseményeit önéletrajzi történések ihlették.

– Romániából 1982-ben menekültél el, és egy ausztriai menekülttáborban töltöttél több mint hat hónapot, ebből született a kétezres évek végén a *kisregény*, amelyet most újrakiadásban olvashatunk. Az alkotói munkafolyamat nem volt könnyű. Miért?

– Két regényem írása viselt meg lelkileg, az egyik a *Sóvárgás*, a másik a *Regál* címet kapta. Az utóbbi esetében újra átélni és ugyanakkor eltávolodni az egykori valós élménytől próbára tevő feladatnak bizonyult. Megmutatni a láthatatlant észbontó kihívás. Az ember egyszerre démon és mester is. Azt szeretné, hogy érzelemmentesen olvassák a szövegét, minden csak a gondolatban játszódjék le, senkit se kerítsen hatalmába a szöveg. Egyik német olvasóm azt írta: „Ne haragudj, Zoltán, annyira megviselt a történet és a regényed elején, nem tudtam tovább folytatni a könyved. Talán majd később, ha én is eltávolodom a cselekménytől, sikerül befejeznem.” Ezt azért emlitem, mert mindenünkben másként visszhangzik az, amit olvas.

– A határ motívuma többször visszatér a könyvben. Földrajzi határ, történelmi határ, léthatár, ezeréves határ – csak néhány értelmezési lehetőség. Melyikkel írható leginkább körül a regényed?

– Erre a mai világ történései is rezonálnak. Testvérháború folyik a szomszédunkban, határ választ el ettől a szörnyűségtől. Ugyanakkor a trianoni határ nemzettragédiánk jelképe, az, amit már sohasem lehet visszafordítani. Tamás sem jelképes határon szökik át, hanem azon, amely két különböző világot választ el: a kommunista diktatúra alatt szenvedők világát a szabadon élők világától.

A modern kori lágerben nem ölték meg az embert

– Hogyan született meg a cím?

– A cím a fenséges, a királyi szimbóluma lehet, de ugyanakkor a pokol is. A modern kori lágerben nem ölték meg az embert, nem zárták kalodába, nem kínozták, nem sanyargatták, életveszélybe csak a lágerlakó társai hozhatták, és ennek, ha

csekély is, de volt esélye. A múlt század ötvenes, hatvanas, hetvenes, nyolcvanas éveinek lágerlakója másfajta, a jövője bizonytalanságában élt.

– Az *Előretolt Helyőrség* olvasói ismerik *Traiskirchen* című versed, a 89-es forradalomra emlékező számunk örökverse volt. A lágerben írtad?

– Egy novemberi estén, amikor ember még nem érezte oly elhagyatottnak magát, mint akkor én.

A menekülő ember nem visz magával semmit

– Mi segített a szellemi és fizikai túlélésben? Egy ilyen élethelyzet embert próbáló és traumatikus tapasztalatokat von maga után. A regényben a főszereplő könyvet visz magával a szökésekor. Te mit vittél? A zetelaki nagymamád fényképét, édesanyád fotóját esetleg?

– A menekülő ember nem visz magával semmit. Élettel átítatott emlékei vannak! Nem tervez, nem gondol a jövőre. Egyszerűen menekül. Átadja magát Istennek, a sorsnak.

– Félig székelyföldi vagy. Mit gondolsz, a szabadság megélésében az, hogy valaki székely, mennyiben segít? *Jutott-e eszedbe például Tamási Ábel Amerikában* című regénye, amikor ebből a szörnyű menekülttáborból megérkeztél a tengerentúli országba, Kadániába, azaz Kanadába?

– A menekülttáborban – a lágerben – megszűnik az ember racionalitása. Lehet, ez csak az én tapasztalatom, de nyugodt szívvel kijelenthetem, hogy az akkori légertársaim sem viselkedtek másként. Egyfajta túlélési módra rendezkedtünk be, és ennek az érzésnek a hatására is cselekedtünk.

– Számos székelyföldi lakos dolgozik külföldön, hasonlóan kilátástalan helyzetben szembesülhetnek, mint te a '80-as években. Miben segíthet nekik a könyv?

– Valójában semmiben, hogy konkrét választ adjak. Igen, a diktatúra megszűnése után az olcsó székely munkaerőt kihasználták közös hazánkban, Magyarországon is. Írom, közös hazánkban, mert az erdélyi ember – bármit tesz vele a történelem – hazának tekinti a mai Magyarországot, és annak fogja tekinteni az idők végéig. A székely ember – félig magam is az vagyok, vagy egészen az – az egységes magyar nemzet legfőbb ereje. Trianon, százévnnyi elszakadás, a kommunista diktatúra, semmi, de semmi nem tudta megsemmisíteni! „Porlik, mint a szikla”, de ott van, nem mozdul, nem adja fel létét. Ne is adja! Isten segítsen meg bennünket!

vers

Demeter Arnold

Négy ló

Amíg eltalállok a naplementéig,
hadd pihenjek meg öledben.
Idegen dallamokat fogad örökre a nyugalom,
miközben subák ölelésében pihennek.
Messze, a kaszálókon túl, most négy ló
keresi visszaútját hiába, és mire eljön a hajnal,
már rég úton van a kétségbeesés.
Keresünk lófuttában, féljük a lóhalálát.
Várunk.

Elhagyni

Törékeny itt minden, mint apró állatok
vadászat idején. Egykor sír volt ez a legelő.
A fölötté elszálló madarak visszaneznek rá,
árvák a halottak, akár apró gyermekek
szegénység idején, ahol a jó szó is csak néha terem.
Minden omladozó, szerteszét hever egy élet,
mint a tárgyak, melyeknek nincsen már becsülete,
s bent, szobák rejtekében a megbékélés köhécsel.
Csak néha járnak erre, büntudattal, mint akik
egy életen át hagynak el egy helyet.
Hát most indulunk, valamikor még jövőnk.

Gondoskodás

Nagy bajok idején,
amikor szépasszonyok járnak
kalibák és kazalok között mint tanulság
egy megigazult hazugságban, megtörnek
a napsütötte arcok ridegségei. Úgy nő szívükre
a fájdalom, akár elhagyott kalász köré a gyom,
s kérdő tekintetekkel őszülnek gyeplők és
ostorok árvaságába. Hajnali zötykölődések
madárszámolásában bújik belőlük elő a gyermek,
kinek nevetése fent az erdei kaszálókon bujkál,
olykor egy megbékélni vágyó paraszt arra téved.
Ott lakik a gondoskodás, mozgásában egy élet megpihen,
és betegsége végóráiban lovait még
megitatja.

Részlet a csikrákosi templomtorony déli oldaláról. Mosolygó, egymás kezét fogó, másik kezükben botot tartó alakok